

Puhtaan siirtymän investoinnit: perustiedot päätöksentekijöille

Luento 10. Sääntelyn riskit

5.6.2025

Iivo Vehviläinen

Agenda

Sääntelyn peruseriaatteet

- EU
- Suomi

Oikeudelliset riskit

- Vahingonkorvaukset
- Viherpesu

EU päätöksenteko

- Ensisijainen tavoite EU:n perussopimuksissa on sisämarkkinoiden kautta syntyvät tehokkuushyödyt
 - Laaja-alaisempi kilpailu luo taloudellisia tehokkuushyötyjä
 - Toimivat markkinat välittävät hyödyt loppukuluttajille
- EU:n kansainväliset sitoumukset ja omat intohimot ovat nostaneet rinnalle muita tavoitteita
 - EU komissio on toimeenpaneva elin
 - Poliittinen päätöksenteko EU parlamentissa ja jäsenmaiden Eurooppa-neuvostossa
 - Poliittikkamuutokset mahdollisia: esimerkkinä viivästymiset vuoden 2040 päästötavoitteiden päättämisessä vuonna 2025 uuden komission tahtotilasta huolimatta

Sääntely-ympäristö EU:ssa

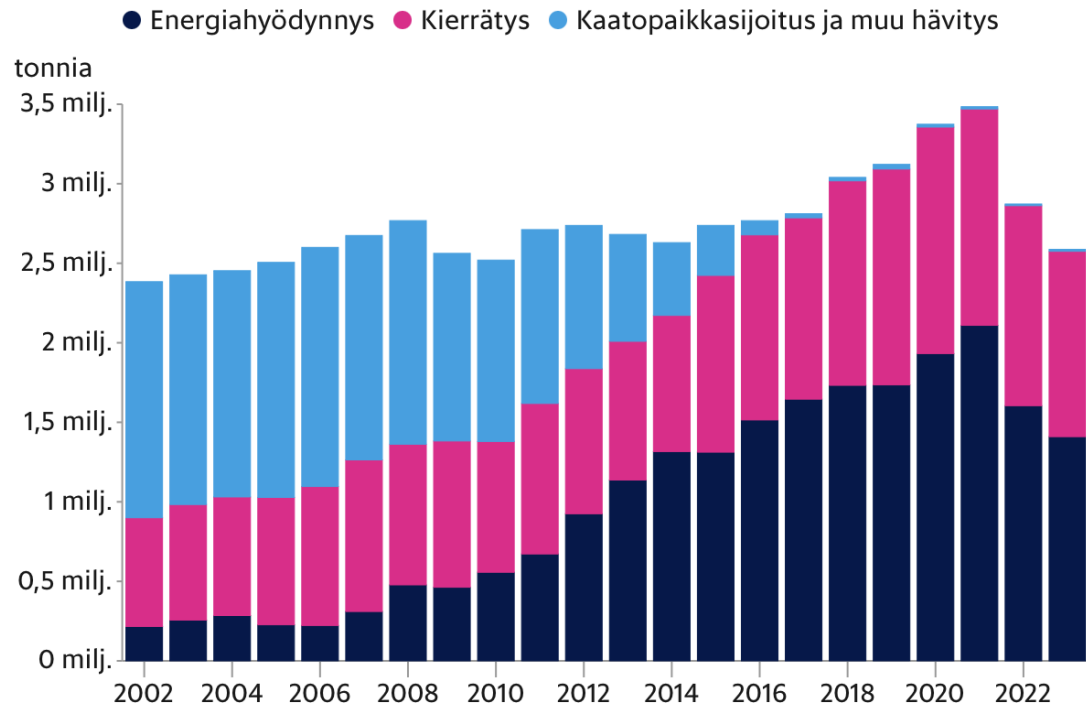
- EU:lla annettu toimivaltaa perussopimuksessa
 - Sisämarkkinoiden kilpailusäännöt
 - Jaettu toimivalta energiakysymyksissä: varmistaa energiamarkkinoiden toimivuus, turvata energian toimitusvarmuus, edistää energiatehokkuutta ja edistää energiaverkkojen yhteenliittämistä
- Toissijaisuusperiaate
 - EU toteuttaa toimia vain, jos se on tehokkaampaa kuin kansallinen, alueellinen tai paikallinen
- Puhtaan siirtymän kannalta jäsenvaltioilla edelleen itsenäistä päätäntävaltaa
 - Esim. teollisuuspolitiikka ja verotus, joskin EU:n kilpailusääntöjen ja ympäristötavoitteiden raameissa
- EU:n ja jäsenvaltioiden näkemykset toimivallasta ja sääntelyn soveltamisesta voivat poiketa toisistaan, lopullinen tulkinta EU oikeudessa

Puhtaan siirtymän sääntely

- EU:n toimivaltaa rajoitettu Lissabonin perussopimuksessa 2009, EU:n toimet eivät vaikuta:
 - jäsenvaltion oikeuteen määrittellä energiavarojensa hyödyntämisen ehdot
 - jäsenvaltion eri energialähteiden välillä tekemiin valintoihin eikä
 - jäsenvaltion energiahuollon yleiseen rakenteeseen
- Pariisin sopimuksen ja EU:n ympäristö- ja ilmastopolitiikan tavoitteet edellyttävät, että energian tuotanto- ja kulutusmenetelmät muuttuvat olennaisesti ja pysyvästi päästöttömämmiksi
 - uusiutuvan energian osuuden lisääminen energian kokonaistuotannossa on välttämätöntä
 - eurooppalainen ilmastolaki: oikeudellisesti sitova ilmastoneutraalisuus tavoite 2050
- EU:lla toimivalta asettaa myös muita ympäristötavoitteita, esim.
 - vesipuitedirektiivi: vesistöjen ympäristön tilaa koskevan sääntelyn periaatteet
 - ennallistamisasetus: sitovat tavoitteet ennallistamismäärille 2030 ja 2050
 - jätedirektiivi: sitovia tavoitteita esim. kierrätykselle

Esimerkki: jätteiden kierrätys

Yhdyskuntajätteet käsittelytavoittain

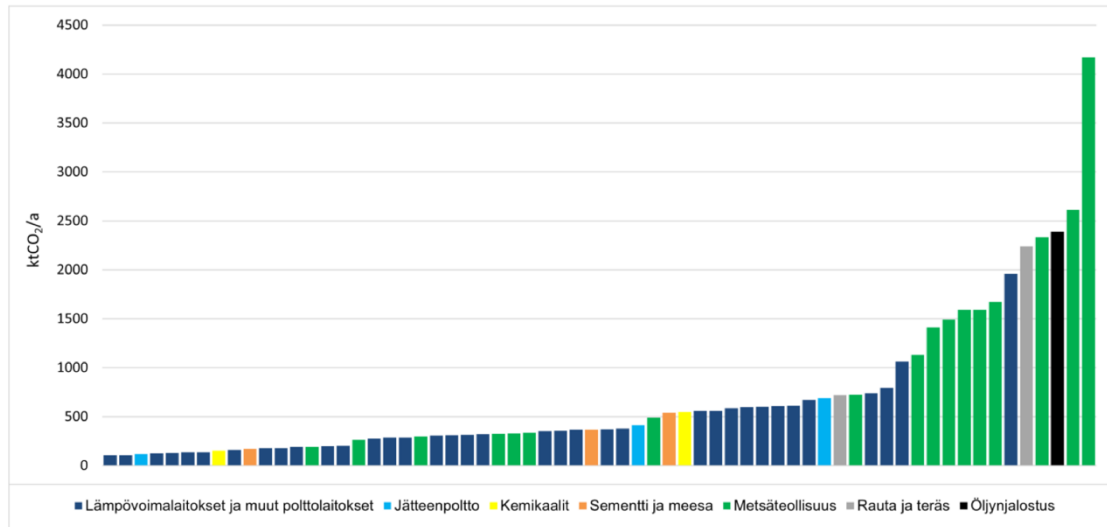

Koonnut: Heli Saavalainen / HS, grafiikka: Tuija Kivimäki / HS, lähde: Tilastokeskus, jätetilasto

“ Suomalaisen kierrätys aiheutti ongelman, jota on vaikea maalaisjärjellä ymmärtää “

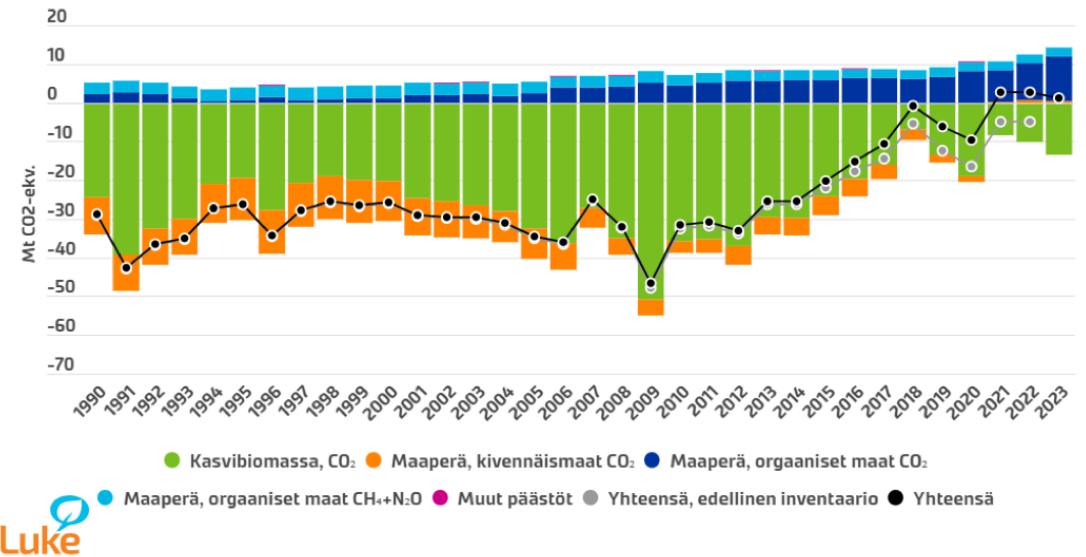
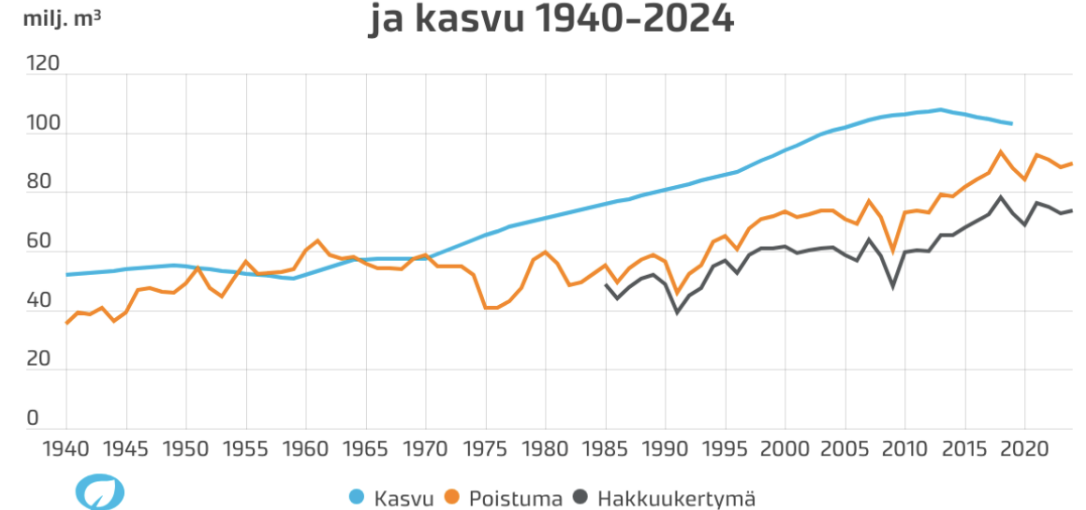
- Jätteenpolttokapasiteettia on rakennettu nykyistä suurempien jätemäärien mukaisesti
 - Jätteenpolttajat saavat vastaanottomaksuja eli nk. porttimaksuja
- EU:n jätehierarkian mukaisesti Suomessa kierrätetään liian vähän muovijätettä
- Alhaisen kierrätysasteen vuoksi Suomi maksanut 89 miljoonaa euroa muovivaramaksua EU:lle vuosina 2023 ja 2024

Esimerkki: bioenergia

- Lisääntyneen bioenergian käytön päästöt piipunpäästä näkyvät lisääntyneinä hakkuumäärinä ja pienentyneinä nieluina

Puuston hakkuukertymä, poistuma ja kasvu 1940-2024

Kuvan lähde: Metsämaan khk-päästöjen kehitys 1990 – 2023. Luonnonvarakeskus 15.1.2025. (Tilastokeskus Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990-2023).

Politiikkamuutokset luovat riskejä

- Poliittikatoimet voivat mahdollistaa puhdasta siirtymää, mutta alttiita muutoksille
 - Erityisesti mikäli oma toiminta rakentuu tukien tai fossiilisten kilpailun hinnoittelun varaan
- Pitkäaikaiset sopimukset luovat sijoittajille turvaa
 - Omistusoikeus ja sopimusoikeus ovat perusoikeuksia, jotka voivat oikeuttaa korvauksiin, mikäli yhtiöille haitallisia muutoksia toteutetaan
 - Verotus ja tukipolitiikka voivat muuttua nopeammin
- Toisaalta pitkät sitoumukset vanhoihin teknologioihin voivat hidastaa siirtymää
 - Energian sisämarkkinoiden synnyn aikaan EU vastusti pitkiä sopimuksia niiden kilpailua vähentävän vaikutuksen vuoksi
 - Sopimus Euroopan energiaperuskirjasta vuodelta 1994 (Energy Charter Treaty) suojaa investoijia poliittikamuutoksilta. EU on irtautunut sopimuksesta, Suomi vielä mukana (esim. Caruna-tapaus)

Esimerkki: Vapo

- Biodieselin markkina perustui EU:n suunnittelemiin sekoitevelvoitteisiin
 - Euroopan laajuinen sekoitevelvoite jäi toteutumatta
 - Markkinapotentiaali pieneni
- Ankkurisijoittajat vetäytyivät alustavista sitoumuksistaan
 - Vapon omat pääomat eivät riittäneet investointiin

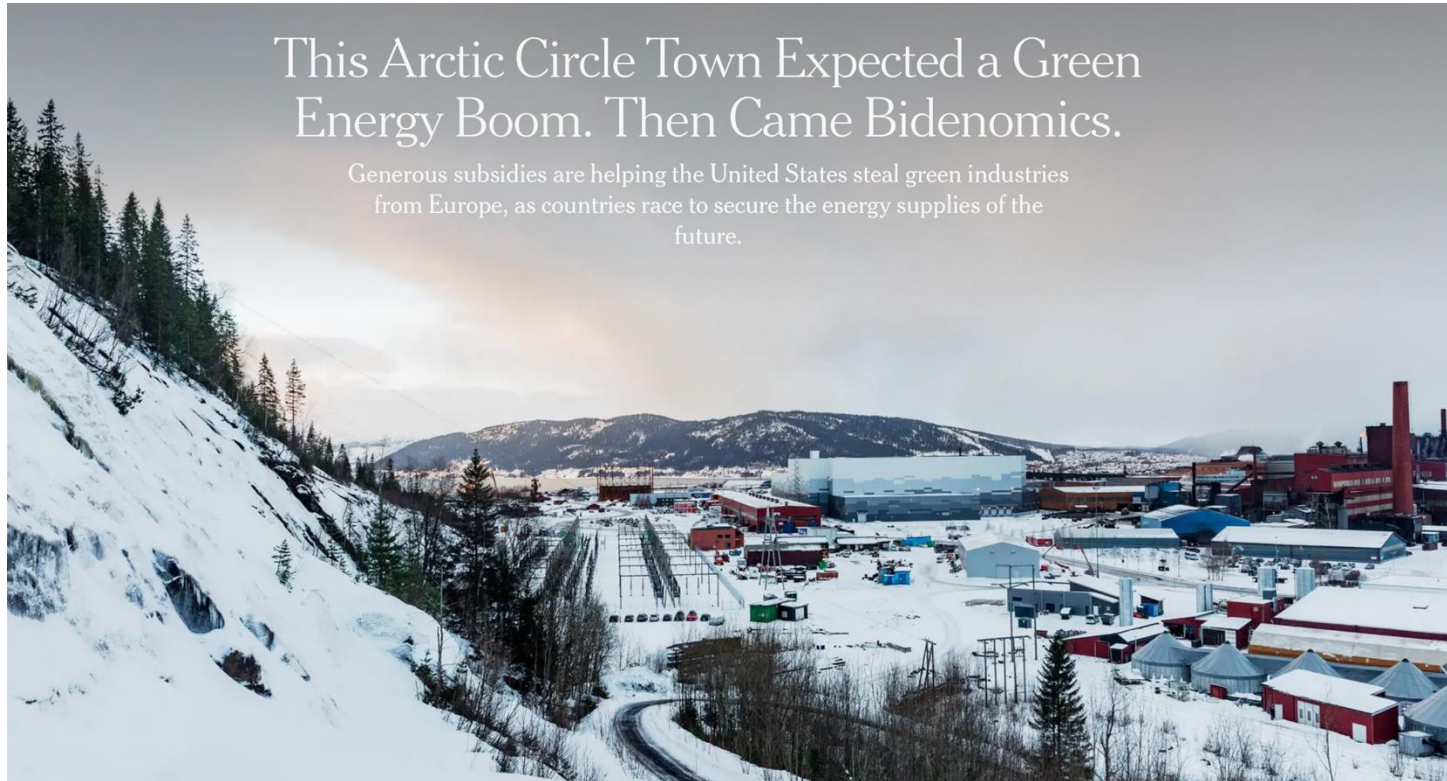
Vapon piti rakentaa biodieseltehdas Kemiin – Näin tehtaalle ja tukimiljoonille kävi

Vapo suunnitteli 2010-luvun alussa biodieseltehdasta Kemiin. Kysyimme, mitä sen jälkeen on käynyt?

Biodieseliä. Tekniikka&Talous kertoi numerossa 6/2013 Vapon kunnianhimoisista suunnitelmista biodieselin suhteen.

Esimerkki: Freyer Battery

Freyr Battery cancels \$2.6B Georgia battery factory plans

The company is pivoting to focus on solar cell production instead, with plans to build a manufacturing site in the U.S.

Published Feb. 19, 2025

[Sara Samora](#)
Reporter

A 2023 rendering of Freyr Battery's facility in Newnan, Georgia. The Norway-based company scaped the factory plans as it no longer aligns with its U.S. commercial solar strategy. *Courtesy of Freyr Battery*

Freyer Battery keskeytti akkutehtaan rakentamisen Norjassa siirtyäkseen
Yhdysvaltoihin Bidenin hallin houkuttelevien tukien vuoksi

Esimerkki: Caruna

”Carunan omistajat vetoavat välimiesmenettelyssä niin kutsuttuun energiaperuskirjaan. Energiaperuskirja on kansainvälinen sopimus, joka määrittelee muun muassa energia-alan investointisuojaan.”

Carunan omistajat hakevat valtiolta yli kahden miljardin euron korvauksia

HS:n tiedot | Energiaviraston päätös iski sähkönsiirtoyhtiöihin. Nyt Suomen valtiota uhkaa miljardiluokan lasku välimiesmenettelystä.

Carunalla on satojatuhansia asiakkaita muun muassa Etelä-, Lounais- ja Länsi-Suomessa.
Kuva: Heikki Saukkomaa / Lehtikuva

Esimerkki: Vesipuitedirektiivi

- EU:n vesipuitedirektiivi vuodelta 2000
 - Pyrkii suojelemaan ja parantamaan vedenlaatua
- Euroopan unionin tuomioistuin linjasi Weser-tuomiossa vuonna 2015, että vesienhoidon ympäristötavoitteet ovat oikeudellisesti sitovia
 - Suomessa vesienhoitolain säätämisen aikaan hahmotettu vesienhoidon suunnittelua ohjaaviksi tavoitteiksi
- Ympäristötavoitteiden määräaikoja ei voi pidentää vuoden 2027 jälkeiselle ajalle

Analyysi: EU:n vesidirektiivi vaatii muutoksia, Suomi on viivytellyt toimia yli vuosikymmenen

Suomi rikkoo vuodesta toiseen Euroopan unionin vesipuitedirektiiviä. Vesistöjen tilaa heikentävät vesivoimayhtiöt ovat vastustaneet direktiivin toimeenpanoa uutterasti.

Vesivoimayhtiöt ovat keskeisessä asemassa, kun puhutaan jokivesistöjen tilasta. Kemijoki oy:n Taivalkosken voimalaitos Keminmaassa kuvattuna tammikuussa 2022. Kuva: Antti Ullakko / Yle

Ilmasto- ja energiapolitiikka Suomessa

- Ilmastolaki vuodelta 2015 ja uusi ilmastolaki vuodelta 2022
 - Hiilineutraalisuustavoite: lain mukaan Suomen tavoite on hiilineutraalisuus viimeistään vuonna 2035
 - Lisätavoitteita: kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen 60% vuoteen 2030 mennessä, 80% vuoteen 2040 mennessä ja 90%, pyrkien 95%:iin, vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoden 1990 tasoon
- Energiapolitiikka käsittelee myös muita ulottuvuuksia
 - Energian huolto- ja toimitusvarmuus, energiamarkkinoiden toiminta sekä uusiutuvien energialähteiden ja energiatehokkuuden edistäminen
- Käytännössä hallitusohjelma ja energia- ja ilmastostrategia ohjaavat sääntelyn kehitystä
 - Epävarmuutta tulevista politiikkatoimista ja Suomen sitoutumisesta erilaisiin tavoitteisiin: esim. hiilinielut, polttoaineverotus, ydinvoimaloiden tukipäätökset

Sääntelyn tulevaisuus

- Valtiolla yleinen suuntaus ottaa pääomarakenteiden ohjaus tiukemmin omaan kontrolliin
 - Maailmanjärjestyksen jatkuvalla muutoksella arvaamattomia seurauksia
 - Riippuvuussuhteiden vähentäminen pienentää epävarmuutta, mutta lisää konfliktien riskiä
- Muutokset kaventavat markkinaehtoisen toiminnan liikkumavaraa
 - Vaikutukset kohdistuvat markkinoiden kautta myös maille, jotka eivät olisi halukkaita markkinoiden toimintaan puuttumaan
 - Kasvattaa riskejä pääomien virheellisestä allokaatiosta
- Tarpeet kestävän kehityksen edistämiseksi eivät ole poistuneet, päinvastoin
 - Muut tekijät, geopolitiikka ja sen seurannaiset, luovat epävarmuutta kuinka pitkälle halukkaat yhteiskunnat ovat kykeneviä menemään

Agenda

Sääntelyn peruseriaatteet

- EU
- Suomi

Oikeudelliset riskit

- Vahingonkorvaukset
- Viherpesu

Investointien oikeudelliset riskit

- Oikeudelliset riskit kuuluvat liiketoimintaan
 - Yleisesti yrityksellä vastuu toimintansa lainmukaisuudesta
 - Vastuu ympäristövahingoista
 - Yleisiä säädöksiä lisäksi liittyen mm. vahingonkorvausvastuuseen, tuotevastuuseen, virheestä tai viivästyksestä joutuva vastuu
- Yritysten välisessä toiminnassa lähtökohtana tehdyt sopimukset ja näiden ehtojen tulkinta
 - Kuluttajilla lisäksi kuluttajansuoja, tuotevastuu

Esimerkki: Volkswagen

- Volkswagen manipuloi tietoisesti autojensa päästöraportointia
 - Autoihin asennettiin haittaohjelma, jonka avulla ne pystyivät alentamaan laboratoriossa tehtyjä päästömittauksia
- Tuomiot törkeästä petoksesta

Volkswagen-pomot tuomittiin vuosien vankeuteen

Pisin tuomio on neljä ja puoli vuotta vankeutta. Kaikki asianosaiset valittivat tuomioistaan.

Esimerkki: Stora Enso

Raakkujoen rikostutkinta on ”hyvällä mallilla” – etenee syyteharkintaan syksyyn mennessä

- Yrityksen ympäristörikos kuten muut rikokset:
 - Rikosoikeudellisia vastuita yritykselle ja tekijöille

Stora Enson metsätyökoneet ajoivat joen yli, tuhansia uhanalaisia simpukoita kuoli

Suomussalmi | Poliisi tutkii asiaa epäiltynä törkeänä luonnon-suojelurikoksena.

Raakku eli jokihelmisimpukka on erittäin uhanalainen. Kuva Hämeenkyrön Turkimusojalta, jossa ojan pohjaa on kunnostettu jokihelmisimpukan suojelemiseksi. Kuva: Vilhelmiina Penttilä / Aamulehti

Esimerkki: Exxon Mobile, Chevron, Shell, BP...

- Lämpöaallon seurauksena kuolleen naisen tytär haastoi oikeuteen öljy-yhtiöt
 - Lämpöaalto olisi ollut erittäin epätodennäköinen ilman ihmisen aiheuttamaa ilmastonmuutosta
- Ensimmäinen oikeustapaus USA:ssa ilmastonmuutoksen aiheuttaman yksittäisen kuolemantapauksen osalta

Alana Paterson for The New York Times

Oil Companies Are Sued Over Death of Woman in 2021 Heat Wave →

Yhdysvalloissa lähes 200 ihmistä kuollut ennätysellisessä lämpöaallossa

Sää | Washingtonissa on raportoitu 78 oletettavasti lämpöaaltoon liittyvää kuolemaa, Oregonissa on kuollut 116 ihmistä. Kanadan länsiosissa lämpöaalto saattanut vaikuttaa lähes 500 ihmisen kuolemaan.

Viherpesu

- Viherpesu: kuluttajalle annetaan harhaanjohtavasti vaikutus tuotteen ympäristöystävällisyydestä
- EU tiukentanut ympäristöväitteisiin liittyvää sääntelyä, ”viherpesudirektiivi” (2024/825):
 - vähimmäisvaatimukset ympäristöväittämien perustelemiselle, esittämiselle ja todentamiselle
- Lisäksi vihreisiin väittämiin perustuva direktiivi käsittelyssä

Loppu viherpesulle: miten EU sääntelee ympäristöväitteitä

EU haluaa lopettaa viherpesun ja tarjota kuluttajille luotettavampaa tietoa tuotteiden kestävydestä ja ympäristöystävällisyydestä.

INVESTORS / REGULATORS

Deutsche Bank's DWS Fined \$27 Million for Greenwashing

EU:n kestävyysluokitusjärjestelmä

- EU:n taksonomian tavoitteena on estää viherpesu ja auttaa sijoittajia tunnistamaan taloudelliset toiminnot, jotka ovat EU:n ympäristö- ja ilmastotavoitteiden mukaisia
- ”Ei merkittävää haittaa” -periaate, katetut alueet:
 - Ilmastonmuutoksen hillintä
 - Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
 - Vesivarojen ja meren luonnonvarojen kestävä käyttö
 - Kiertotalous, ml. jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys
 - Ympäristön pilaantuminen
 - Monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelu ja ennallistaminen
- Pohjana kestävyysraportointidirektiivissä, rahoitusmarkkinoilla ja jäsenmaiden vihreissä rahoitustuotteissa

Yhteenveto

Energiasektorin yhteiskunnallinen merkittävyys ja voimakkaat ulkoisvaikutukset perustelevat voimakkaan ja monitasoisen sääntely-ympäristön

Sitoutuminen ympäristötavoitteisiin horjuu

- Globaalit jännitteet vähentäneet ympäristöasioiden painoarvoa päätöksenteossa
- Epävarmuus sääntelyn jatkuvuudesta tekee investoijat varovaisiksi

Suomi pienenä avotaloutena haastavassa asemassa

- Tukikilpailu muiden EU:n jäsenmaiden kanssa ei houkuttelevaa

Investointien oikeudellisia riskejä tulee arvioida huolellisesti

- Puhtaan siirtymän investoinnit alttiita viherpesusyytöksille